

STANISŁAW LEWANDOWSKI

Rozwój społeczno-zawodowy absolwentów Technikum Leśnego w Rzepinie¹

Общественно-профессиональное развитие выпускников
лесохозяйственного техникума в Жепине

Social and professional development of alumni
of the Technical School of Forestry
in Rzepin

I

Dwudziestolecie działalności Technikum Leśnego w Rzepinie stwarza okazję do podsumowania dorobku w zakresie rozwoju bazy materialno-technicznej oraz działalności dydaktyczno-wychowawczej. Dla oceny dorobku szkoły w tym zakresie ważną rzeczą jest nie tylko ilu absolwentów opuszcza jej mury, ale również jaki jest ich dalszy rozwój społeczno-zawodowy. Prawidłową ocenę stopnia realizacji założonych celów ideowo-wychowawczych i kształcących można uzyskać wydłużając horyzont czasowy obserwacji wychowanka i poszerzając stosowane w ocenie ucznia i szkoły mierniki (oceny przedmiotowe, wskaźniki sprawności nauczania), o dane opisujące miejsce i rolę jaką zajmują absolwenci w społeczeństwie.

Ponieważ absolwenci Technikum Leśnego w Rzepinie znajdują się, w zależności od roku ukończenia szkoły, w okresie ekstrapolacji lub stabilizacji zawodowej, obserwacja ich rozwoju zawodowego może dostarczyć ciekawego materiału do wnioskowania oraz oceny roli zakładów pracy w kierowaniu młodym pracownikiem. Wiadomo bowiem, że po ukończeniu szkoły i podjęciu pracy zawodowej następuje u absolwentów porównanie i konfrontacja zainteresowań, zdolności i korzyści. Okresowi adaptacji w pracy zawodowej towarzyszy sprawdzanie dotychczasowych poglądów i wyobrażeń o zawodzie z rzeczywistością, szukanie odpowiedzi na pytanie, czy obrany zawód jest „zawodem mojego życia” oraz dążenie do ustalenia swego miejsca w społeczeństwie. Również w okresie stabilizacji zawodowej (25—45 rok życia), obok ustalania się w zawodzie, po-

¹ Artykuł opracowano na podstawie materiałów zawartych w referacie wygłoszonym 23 października 1976 r. na Sesji Społeczno-Zawodowej z okazji dwudziestolecia Technikum Leśnego w Rzepinie.

dejmowane są decyzje co do zmiany zawodu, czy miejsca pracy. Zmian tych może być dużo i bardzo często nie mają one ze sobą powiązania, stanowiąc jednak nieodłączny element rozwoju społeczno-zawodowego pracownika.

II

Wychodząc z powyższych przesłanek, podjęto próbę prześledzenia rozwoju społeczno-zawodowego wybranej drogą losową grupy absolwentów, którzy kończyli technikum w latach 1958—1973. Z analizy, której syntetyczne omówienie przedstawiono niżej, wyłączono absolwentów z lat 1972 i 1973. Podstawą opracowania są dane zawarte w ankietach rozesłanych do 250 osób na ogólną liczbę 839 absolwentów z lat 1958—1971, co stanowi ok. 30 proc. Wypełnione ankietę przesłało 47 absolwentów, co stanowi 18 proc. ankietowanych i 5,7 proc. ogólnej liczby absolwentów.

Prezentując niektóre dane liczbowe należy podkreślić, że tylko część z nich może być odnoszona do całej zbiorowości absolwentów. Założenie powyższe uwarunkowane jest liczbą nadesłanych ankiet oraz miejscem w strukturze społeczno-zawodowej, jakie zajmują absolwenci nadsyłający ankietę. Ważną rzeczą jest zasygnalizowanie określonych tendencji oraz ustalenie, czy celowe będzie podejmowanie dalszych badań nad rozwojem społeczno-zawodowym absolwentów średnich szkół leśnych w Polsce.

Spośród ankietowanych 32 osoby (ok. 68 proc.) ukończyło technikum o pięcioletnim okresie nauczania, a 15 o czteroletnim okresie nauczania. W ogólnej liczbie ankietowanych reprezentowane są wszystkie roczniki (3—5 osób) z wyjątkiem 1960 r., kiedy nie było klas kończących technikum. Wszyscy ankietowani absolwenci legitymują się maturą. Na świadectwie dojrzałości 13 osób otrzymało przeciętną ocenę bardzo dobrą, 26 dobrą i 8 dostateczną. Są to oceny przeciętne podane przez absolwentów, natomiast średnia ocena, wyliczona na podstawie dokumentacji szkolnej dla wybranych roczników, jest o kilka punktów niższa.

Programy nauczania w technikach leśnych są tak skonstruowane, aby obok przygotowania zawodowego absolwenci otrzymali niezbędny zasób wiedzy ogólnej potrzebnej do kontynuowania studiów wyższych. Z analizy materiałów ankietowych wynika, że znaczna grupa absolwentów podejmuje i kończy studia wyższe. W ujęciu procentowym stan ten przedstawia się następująco:

- ankietowani z ukończonymi studiami wyższymi ok. 42%, w tym:
 - wydziały leśne ok. 27%,
 - wydziały inne (techniczne, ekonomiczne, pedagogiczne, wojskowe) ok. 15%.

Wśród ankietowanych, kończących studia wyższe ogółem, ze studiami leśnymi stanowią 64%. Zdecydowana większość podejmuje studia dzienne, a w stosunku do studiujących w ogóle, zaoczne studia zawodowe ukończyło 14% (leśne). Większość absolwentów, którzy kończyli studia, legitymuje się na świadectwie dojrzałości przeciętną oceną bardzo dobrą (68%),

natomiast z ankiet nie wynika, aby absolwenci z oceną dostateczną rozpoczęli studia. Mimo szczupłości materiału ankietowego i faktu, że w nadsyłaniu wypełnionych ankiet większą aktywność wykazali absolwenci z ukończonymi studiami, stwierdzić należy wyraźną tendencję objawiającą się zmniejszaniem liczby absolwentów podejmujących studia wyższe, którzy kończyli technikum pod koniec lat sześćdziesiątych. Około 95% ankietowanych ze studiami wyższymi ukończyło szkołę w latach 1958—1966.

Obok materiału ankietowego, celem poszerzenia i pogłębienia zakresu obserwacji, przeprowadzano wywiady i rozmowy z absolwentami oraz analizowano niektóre publikacje. Z konfrontacji różnych danych wynika, iż ok. 30% wszystkich absolwentów technikum ukończyło studia wyższe lub je kontynuuje. Pewna grupa absolwentów szczególnie zatrudnionych w placówkach naukowych i dydaktycznych rozwija działalność badawczą i publikuje artykuły oraz obroniła lub przygotowuje rozprawy doktorskie. Z ankiet i przeprowadzonych wywiadów wynika, że liczba absolwentów, którzy obrali drogę pracy naukowej, wynosi nie mniej niż 25 osób, co stanowi ok. 4% ogólnej liczby absolwentów roczników 1958—1971.

Absolwenci bezpośrednio po ukończeniu technikum lub studiów wyższych wkraczają w dalszy etap rozwoju społeczno-zawodowego. Z analizy danych dotyczących miejsc aktualnego zatrudnienia i charakteru wykonywanej pracy przez badanych absolwentów można stwierdzić, że:

— zatrudnionych w jednostkach organizacyjnych Lasów Państwowych (nadleśnictwa, OTL, BULiGL, biur OZLP) jest ok. 38% (z tego na stanowisku leśniczego i podleśniczego ok. 56%, na stanowisku nadleśniczego i zastępcy nadleśniczego ok. 22%);

— zatrudnionych w parkach narodowych, lasach komunalnych i urządach miejsko-gminnych jest ok. 15%;

— zatrudnionych w przedsiębiorstwach produkcji nieдрzewnej i gospodarce łowieckiej jest ok. 6%;

— zatrudnionych w przemyśle drzewnym i placówkach naukowo-badawczych związanych z drzewnictwem jest ok. 8%;

— zatrudnionych w zakładach produkcyjnych podległych innym resortom niż MLiPD, instytucjach i organizacjach społecznych, Ludowym Wojsku Polskim, Milicji Obywatelskiej itp. jest ok. 37%.

Jeżeli więc odnieść wyniki ankiet do wszystkich absolwentów, którzy kończyli technikum, to należałoby wyciągnąć wniosek, że tylko ok. 6 absolwentów na 10 opuszczających szkołę pracuje w jednostkach organizacyjnych związanych z leśnictwem lub drzewnictwem. Analiza materiału ankietowego i przeprowadzone wywiady wskazują, że tendencja w kierunku zmiany zawodu i fluktuacja zewnętrzna wśród absolwentów ostatnich lat nie ulega zmniejszeniu. Wiadomo również, iż pewien procent absolwentów wraca po pewnym czasie do zawodu, szczególnie ci, którzy urlopowani są do pracy w instytucjach i organizacjach społecznych.

Analiza odnosząca się do spełnianych funkcji w procesie kierowania i zarządzania oraz miejsca w hierarchii zawodowej, jakie zajmują badani absolwenci, pozwala na następujące ustalenia:

— stanowiska inżyniersko-techniczne w produkcji (łącznie z niektórymi kierowniczymi) zajmuje ok. 62% ankietowanych;

— stanowiska kierownicze w przedsiębiorstwach i instytucjach pod-

ległych jednostkom wyższego szczebla (OZLP, wojewódzkie zjednoczenia) pełni ok. 8,5% ankietowanych;

— stanowiska kierownicze podporządkowane dyrektorom i kierownikom przedsiębiorstw i instytucji, w których są zatrudnieni absolwenci, pełni ok. 40% ankietowanych.

Porównanie posiadanego aktualnie wykształcenia z zajmowanymi stanowiskami przez ankietowanych absolwentów (szczególnie zatrudnionych w leśnictwie i drzewnictwie) wskazuje na zatrudnienie zgodnie z wymogami taryfikatorów kwalifikacyjnych, np. absolwenci legitymujący się wykształceniem wyższym leśnym i innym, zajmują wyłącznie stanowiska nadleśniczych, zastępców nadleśniczych, kierowników jednostek organizacyjnych lub pracowników naukowych, gdzie wymagane jest takie wykształcenie. Załączona tabela ilustruje zależność między wykształceniem a zajmowanymi stanowiskami badanych absolwentów (w ujęciu procentowym).

Z wypowiedzi umieszczonych w ankietach i dyskusji, jaka odbyła się w trakcie trwania Sesji Społeczno-Zawodowej w Technikum Leśnym w Rzepinie wynika, że szkoła w stopniu dobrym przygotowuje swych wychowanków do podjęcia pracy na odpowiednich stanowiskach w administracji lasów państwowych i instytucjach związanych z leśnictwem. Istotnym mankamentem jest brak obeznania absolwentów z nowoczesnym sprzętem i nowymi formami organizacji procesów technologicznych w leśnictwie. Większą uwagę należałoby zwracać na przygotowanie techników leśnych z zakresu psychologii i socjologii pracy oraz zaznajomienie z zagadnieniami dotyczącymi kierowania zespołami ludzkimi. Konieczną rzeczą jest wypracowanie efektywnego modelu współdziałania średnich szkół leśnych z nadleśnictwami, większe niż dotychczas utechniczenie zajęć praktycznych itp.

W celu zwiększenia wskaźnika przyjęć absolwentów techników na studia dzienne i zaoczne konieczną rzeczą jest zwrócenie większej uwagi na naukę przedmiotów ścisłych (fizyka, matematyka) i języków obcych. Konieczne jest, w tym zakresie, wprowadzanie nowych metod nauczania i nowoczesnych środków technicznych. We współczesnych warunkach ciągłego postępu rozwój społeczny i zawodowy techników leśnych uwarunkowany jest podnoszeniem kwalifikacji zawodowych i ogólnych.

Po skończeniu szkoły lub po krótkim okresie pracy, absolwenci rozpoczynają odbywanie służby wojskowej. Jak wynika z ankiet, 74% badanych odbyło taką służbę (pewna część w formie szkolenia wojskowego studentów). Stopnie oficerskie (od porucznika do kapitana) posiada ok. 13% ankietowanych. Absolwenci kończący zasadniczą służbę wojskową z reguły mają stopień starszego szeregowca, kaprała lub st. kaprała. Przeszło 50% badanych otrzymało w wojsku różne formy wyróżnień, a przede wszystkim odznakę „Wzorowy Żołnierz”, listy pochwalne, tytuły specjalistów itp.

Jak przedstawia się stopień zaangażowania wychowanków technikum w życiu społecznym środowiska i zakładu pracy? Z nadesłanych ankiet jednoznacznie wynika, że działalność społeczna rozpoczęta w szkole i w wojsku jest kontynuowana w okresie dalszego rozwoju społeczno-zawodowego. W czasie nauki w szkole i odbywania służby wojskowej ok. 72% ankietowanych należało do organizacji społeczno-politycznych

Aktualny stan zatrudnienia i wykształcenia ankietowanych absolwentów (w %)

Zatrudnienie i zajmowane stanowisko	Razem		z tym wykształceniem					
			śr. leśnym		wyższ. leśnym		wyższ. innym	
	A ¹	B ²	A ¹	B ²	A ¹	B ²	A ¹	B ²
I. Jednostki organizacyjne LP	38,3	100,0	23,4	61,1	14,9	38,9	—	—
1. Leśniczy i podl.	21,2	55,6	19,1	50,0	2,1	5,6	—	—
2. Nadleśniczy i zast. nadleśniczego	8,5	22,2	—	—	8,5	22,2	—	—
3. Instruktor, starszy instruktor	4,3	11,1	4,3	11,1	—	—	—	—
4. Inspektor, specjalista (równorz.)	4,3	11,1	—	—	4,3	11,1	—	—
II. Urzędy miejsko-gimne	12,7	100,0	8,5	66,7	4,2	33,3	—	—
1. Instruktor, starszy instr. leśny	12,7	100,0	8,5	66,7	4,2	33,3	—	—
III. Zakłady przemysłu drzewnego	8,5	100,0	8,5	100,0	—	—	—	—
1. Referent, starszy ref. (równorz.)	8,5	100,0	8,5	100,0	—	—	—	—
IV. Zakłady produkcyjne nie związane z leśn. i drzewnictwem	17,0	100,0	12,7	75,0	—	—	4,3	25,0
1. Referent, kontroler	6,4	37,5	6,4	37,5	—	—	—	—
2. Dyrektor, samodzielny kierownik	10,6	62,5	6,4	37,5	—	—	4,3	25,0
V. Oświata, nauka, kultura fizyczna	12,8	100,0	—	—	6,4	50,0	6,4	50,0
1. Asystenci, nauczyciele, inspektorzy	12,8	100,0	—	—	6,4	50,0	6,4	50,0
VI. Inne	10,7	100,0	4,3	40,0	2,1	20,0	4,3	40,0
1. Funkcjonariusze MO, oficerowie LWP	8,6	80,0	4,3	40,0	—	—	4,3	40,0
2. Pracownicy instancji partyjnych	2,1	20,0	—	—	2,1	20,0	—	—
Razem (I—VI):	100,0	X	57,4	X	27,6	X	15,0	X

1) Udział zatrudnionych w stosunku do wszystkich ankietowanych.

2) Udział zatrudnionych w stosunku do poszczególnych grup miejsc pracy.

(ZMP, ZMW, ZHP, PZPR), kółek naukowych, sekcji sportowych itp. Tylko pojedyncze osoby nie brały udziału co najmniej w jednej z form działalności społecznej.

Aktualnie do PZPR należy ok. 48% ankietowanych, do ZSL 9%, do SZMP 15%, do stowarzyszeń inżynieryjno-technicznych i naukowych (NOT, PTE) ok. 15% oraz przeważająca większość do branżowych związków zawodowych. Z przynależnością do organizacji społecznych bardzo często związane jest pełnienie funkcji. Około 49% respondentów pełni jedną lub dwie funkcje w organizacjach, do których należy. Najczęściej wymieniane funkcje to: członkowie i sekretarze Komitetów Miejsko-Gminnych PZPR, przewodniczący i wiceprzewodniczący kół SZMP, radni Rad Narodowych, kuratorzy sądowi i in.

Praca zawodowa i społeczna dość często znajdowała uznanie, czego dowodem przyznane absolwentom technikum różnego rodzaju wyróżnienia. Do najczęściej wymienionych form wyróżnień należą:

- dyplom uznania ok. 15%,
- odznaka Honorowa SZMW i Odznaka Janka Krasickiego — 6%,
- odznaka 1000-lecia Państwa Polskiego i Srebrny Krzyż Zasługi — 1 osoba,
- nagrody pieniężne.

Na podstawie znajomości miejsc pracy ankietowanych można stwierdzić, że większość wyróżnianych zatrudniona jest poza resortem leśnictwa i przemysłu drzewnego, a zatrudnieni w naszym resorcie tylko sporadycznie są wyróżniani.

Z materiałów ankietowych wynika, że większość absolwentów zawarła związek małżeński. Nie obserwuje się jednak zależności między okresem ukończenia szkoły, czy wiekiem, a stanem cywilnym. W stanie wolnym pozostają tak absolwenci z końca lat pięćdziesiątych (35—38 lat) jak i absolwenci z końca lat sześćdziesiątych. Wśród badanych zdecydowanie przeważa model rodziny 3- i 4-osobowej (2 + 1, 2 + 2) — ok. 78%, w tym rodziny 3-osobowe 47%. Średnia liczba osób w rodzinie wynosi 3,2.

Jeżeli chodzi o dobór współmałżonek, to dostępne materiały wskazują, iż leśnicy żenią się przede wszystkim z ekonomistkami i nauczycielkami. Z dokonanych przeliczeń można ustalić, że żony absolwentów mają wykształcenie:

— ekonomiczne wyższe i średnie	34%
— pedagogiczne	22%
— leśne wyższe	9%
— techniczne średnie	12%
— inne (podstawowe i średnie)	23%

Ankietowani mieli możliwość umieszczania dodatkowych uwag i wniosków dotyczących nauki w szkole, pracy zawodowej i społecznej. Podkreślić należy rzeczowość wypowiedzi i ich powiązanie z realiami życia codziennego (1). Zdecydowana większość wypowiada się negatywnie (60%) odnośnie do pomocy i opieki zakładu pracy i przełożonych w stosunku do pracownika, wskazując jednocześnie na sposoby likwidacji niedociągnięć. Jeżeli uporządkować pozytywne i negatywne spostrzeżenia, to będą one przedstawiały się następująco. Pozytywne (ok. 15%):

— duża pomoc dla młodego pracownika ze strony leśniczych i nadleśniczych oraz zrozumienie trudności w ułożeniu sobie życia pozazawodowego;

— rozumne wprowadzanie przez przełożonych w sprawy zawodowe i pomoc w rozwiązywaniu trudnych problemów organizacyjnych.

Negatywne:

— częste lekceważenie w terenie zadań z zakresu hodowli i ochrony lasu, wszystko podporządkowane jest pozyskaniu drewna, a próba zaangażowania się młodego pracownika z naukowego punktu widzenia napotyka na niezrozumienie i niechęć przełożonych, co w konsekwencji osłabia zainteresowanie zawodem i hamuje dążenie do doskonalenia kwalifikacji;

— brak zaufania do wiadomości, które absolwent wynosi ze szkoły,

a krytyczne spojrzenie młodego pracownika na jakość wykonywanych prac powoduje narażanie się szefom;

— administracja leśna, łącznie z wyższymi szczeblami, nie jest zainteresowana utrzymaniem młodych pracowników, czego dowodem brak pokoi gościnnych dla absolwentów-stażystów, brak mieszkań dla podleśniczych, niski ekwiwalent za dojazdy;

— niskie płace i trudne warunki środowiskowe utrudniają adaptację zawodową;

— słabe przygotowanie z zakresu organizacji i psychologii pracy utrudnia nawiązywanie kontaktu z robotnikami oraz rozwiązywanie spraw drażliwych w zakładzie pracy;

— organizacje polityczne i społeczno-zawodowe w nikłym stopniu interesują się trudnościami młodych pracowników, starsi pracownicy unikają pracy dla innych, choć często pełnią funkcje społeczne.

III

Niezbyt obszerny materiał ankietowy w stosunku do liczby absolwentów zmusza do ostrożności w dokonywaniu uogólnień i wyciąganiu wniosków. Niemniej analiza niektórych danych liczbowych i wypowiedzi upoważnia do stwierdzenia, że:

1. Absolwenci Technikum Leśnego w Rzepinie, bez względu na to gdzie aktualnie pracują, stanowią integralną część społeczności zawodowej i podlegają tym samym prawidłowościom socjologicznym i psychologicznym co inne grupy zawodowe.

2. Na podkreślenie i poparcie zasługuje dążenie do uzupełniania i poszerzania kwalifikacji zawodowych. W tym zakresie istnieje konieczność pełniejszego uruchomienia bodźców materialnych i moralnych, które podtrzymywać będą tę tendencję.

3. Przechodzenie części absolwentów do pracy w innych zakładach nie związanych z leśnictwem należy uznać za zjawisko obiektywne. Szerzej analizy wymagają jedynie przyczyny powodujące nasilenie fluktuacji zewnętrznej ponad przeciętny poziom w kraju. Stwierdzenie powyższe znajduje uzasadnienie w tym, że trwałość wykonywania zawodu to niekoniecznie dożgonna wierność dla wyznaczonej przez los służby, a przede wszystkim kontynuacja leżących na tzw. linii awansowej rodzajów pracy tak, aby pracownik miał perspektywę zaspokajania swoich aspiracji rozwojowych i realne możliwości pożytecznego wykorzystania swej wiedzy i doświadczenia (2). Z punktu widzenia interesów pracownika i pracodawcy niezbędna jest jednak określona stabilność zawodu, która może być czynnikiem dopingującym do podnoszenia kwalifikacji, źródłem prestiżu i awansu oraz wiąże jednostkę z formalnymi grupami zawodowymi i nieformalnymi grupami w środowisku.

4. Aktualnie funkcjonujące i stale udoskonalane struktury organizacyjne oraz obowiązujące w gospodarstwie leśnym taryfikatory kwalifikacyjne stwarzają znaczne możliwości awansu zawodowego i płacowego dla pewnej grupy młodych pracowników. Troską przełożonych, organizacji społeczno-politycznych i samych pracowników powinno być, aby możliwości jakie stwarza linia awansowa zostały w pełni wykorzystane.

5. Dla szkoły ważny może być wniosek, że dążąc, nawet w bardzo szybkim tempie, do osiągnięcia określonych celów dydaktyczno-wychowawczych, należy zawsze dokonywać analizy kolejno przebytych odcinków drogi.

LITERATURA

1. Buraczewski A. — Technikum Leśne w Rzepinie w opinii absolwentów. Referat wygłoszony na Sesji Społeczno-Zawodowej odbytej z okazji dwudziestolecia technikum. Maszynopis.
2. Praca zbiorowa — Socjologia zawodów. KiW. Warszawa 1965.

Praca wpłynęła do Komitetu Redakcyjnego 6 grudnia 1976 r.